

ARBETSLIVS- OCH JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 15/2014 rd

Statsrådets redogörelse om de mänskliga rättigheterna 2014

Till utrikesutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 12 november 2014 statsrådets redogörelse om de mänskliga rättigheterna 2014 (SRR 6/2014 rd) till utrikesutskottet för beredning och bestämde samtidigt att arbetslivs- och jämställdhetsutskottet ska lämna utlåtande till utrikesutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- människorättsambassadör Rauno Merisaari, utrikesministeriet
- regeringsråd Liisa Heinonen, arbets- och näringsministeriet
- regeringsråd Riitta-Maija Jouttimäki och direktör Riitta Martikainen, social- och hälsovårdsministeriet

- jämställdhetsombudsman Pirkko Mäkinen, jämställdhetsombudsmannens byrå
- barnombudsman Tuomas Kurttila, barnombudsmannens byrå
- sakkunnig Kristiina Kourou, Människorättscentret
- juris doktor, forskare Merja Pentikäinen.

Dessutom har skriftligt yttrande lämnats av

- minoritetsombudsman Eva Biaudet, Minoritetsombudsmannens byrå
- Centret för funktionshindrades mänskliga rättigheter (VIKE)
- Amnesty International Finlands avdelning rf
- Förbundet för mänskliga rättigheter rf
- Mannerheims Barnskyddsförbund rf
- Kvinnoorganisationer i Samarbete
- Seta ry
- professor Johanna Niemi.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

I statsrådets redogörelse om de mänskliga rättigheterna 2014 anges statsrådets policy i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna och

mänskliga rättigheterna i Finland, inom EU och internationellt. Enligt redogörelsen är utgångspunkterna för arbetet för de mänskliga rättigheterna rättigheternas universella karaktär, icke-diskriminering, rättigheternas likvärdighet och starka deltaganderättigheter. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser att regeringen valt

rätt utgångspunkter och ställer sig bakom redogörelsens handlingslinjer och prioriteringar.

Utskottet kommer i detta utlåtande att granska redogörelsen med avseende på sitt ansvarsområde och med fokus på frågor som gäller arbetslivet, jämställdhet och likabehandling.

Arbetslivet och de mänskliga rättigheterna

Det är positivt att redogörelsen lyfter fram hur vikten av att främja respekten och skyddet för de grundläggande rättigheterna i arbetslivet som en del av Finlands internationella människorättsarbete. Utskottet håller med regeringen om att respekt för och skydd av de grundläggande rättigheterna i arbetslivet är en viktig aspekt när det gäller att tillgodose de mänskliga rättigheterna. I synnerhet vill utskottet understryka Internationella arbetsorganisationens (ILO) globala betydelse när det gäller att främja dessa rättigheter.

Enligt redogörelsen kan en liberalisering och internationell reglering av handeln samfällt bidra till att främja målen i fråga om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande rättigheterna i arbetslivet. Utskottet kan instämma i att företagen ska respektera de mänskliga rättigheterna, staten ska skydda befolkningen mot att deras mänskliga rättigheter kränks i samband med företagsverksamhet och personer vars mänskliga rättigheter har kränkts ska ha möjlighet att låta en behörig myndighet ta ställning till kränkningen. Utskottet vill peka på de vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter som tagits fram av FN (Guiding Principles on Business and Human Rights). Alla företag berörs av detta ramverk, och det är viktigt att också små och medelstora företag får stöd när de försöker följa principerna. Finland bör också aktivt delta i diskussionerna på olika forum om hur anständigt arbete (decent work) och hållbar företagsverksamhet kan främjas.

Främjande av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna (ESK-rättigheterna) och arbetet med att göra dem mer bindande rättsligt sett kommer enligt redogörelsen också fortsättningsvis att ligga i centrum för Finlands internationella människorättsarbete. Det är en motive-

rad policy, menar utskottet. Utskottet understryker ESK-rättigheternas bindande karaktär och likställdhet med de medborgerliga och politiska rättigheterna. Det är framför allt under ekonomiskt svåra förhållanden som ESK-rättigheternas betydelse mäts. Internationella tillsynsorgan har gett rekommendationer också till Finland när det gäller att vidareutveckla skyddet för dessa rättigheter på nationell nivå. Bland de arbetslivsfrågor som lyfts fram kan nämnas löneskillnaderna mellan kvinnor och män, behovet att se till att personer med funktionsnedsättning kommer ut i arbetslivet och, mer generellt, de regionala skillnaderna inom landet när det gäller att tillgodose ESK-rättigheterna.

En klar brist som redogörelsen är behäftad med är att den egentligen med undantag av strödda kommentarer inte behandlar internationella befolkningsomflyttningar, migration, invandring, flyktingar och de papperslösas situation, menar utskottet. Ändå är väsentliga problem som avser grundläggande och mänskliga rättigheter kopplade till dessa frågor.

Jämlikhet, likabehandling och åtgärder mot diskriminering

Utskottet välkomnar att regeringen i redogörelsen lyfter fram många viktiga frågor och mål när det gäller jämlikhet och likabehandling.

Vidare vill utskottet framhäva skyldigheten att främja jämställdhet mellan könen i all verksamhet, och det anser att jämställdhetsperspektivet ska ingå i alla insatser Finland gör för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Utskottet stöder policyförklaringarna i den internationella delen av redogörelsen när det gäller behovet att främja kvinnors rättigheter och möjligheter att delta inom internationella organisationer och i det bilaterala samarbetet. Liksom statsrådet anser utskottet att kvinnors och flickors sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter (SRHR) och rätten till utbildning är centrala teman. Särskild uppmärksamhet måste fästas vid att förebygga våld mot kvinnor samt vid att främja kvinnors politiska och ekonomiska möj-

ligheter och deras roll när det gäller att lösa väpnade konflikter.

Till de nationella frågor som redogörelsen särskilt lyfter fram hör att det i Finland förekommer mycket våldet mot kvinnor i en europeisk jämförelse. Därför måste de nationella åtgärderna mot våld i nära relationer och inom familjen absolut effektiviseras samtidigt som ett tillräckligt antal skyddshem säkerställs för att minska våldet mot såväl kvinnor som män. Detta är också en förutsättning för att Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet ska kunna verkställas och tillämpas effektivt. Vidare vill utskottet peka på hur viktiga det politiska programmet för romerna och det handikappolitiska programmet är när det gäller att främja jämlikheten, vid sidan av regeringens jämställdhetsprogram 2012—2015 och program för att minska våld mot kvinnor, vilka lyfts fram i redogörelsen. FN-konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor uppmärksammas relativt lite i redogörelsen, liksom de anmärkningar Finland fått med stöd av den och de påföljande åtgärderna. Enligt utskottets uppfattning borde de ha getts mer plats och tyngd.

I redogörelsen finns också en policy för att främja jämlikhet, förebygga diskriminering och skydda minoritetsrättigheter när det gäller personer med funktionsnedsättning, minoriteter såsom romerna och personer som hör till ursprungsfolk, vilken utskottet välkomnar. Statsrådet beaktar också behovet att främja jämlikheten för personer som hör till sexuella minoriteter och könsminoriteter och att åtgärda diskriminering på flera grunder (multipel diskriminering). Om man vill sörja för faktiskt likabehandling räcker det inte med att bara icke-diskrimineringslagstiftningen förbättras, utan även annan lagstiftning och myndighetsverksamheten måste granskas ut ett perspektiv som gäller sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck, påpekar utskottet. De viktigaste områdena är arbetsliv, utbildning och hälsovårdstjänster. Särskilt viktigt är det att såväl i den grundläggande utbildningen och den övriga utbildningen som i fritidsverksamheten trygga en balanserad upp-

växt för barn och unga. Utskottet understryker att mänskliga rättigheter inte främjas endast sektorsvis, utan att människans multipla identiteter måste beaktas ur ett samlat perspektiv.

Utfrågade sakkunniga har påpekat att redogörelsen behandlar barnets rättigheter beklagligt flyktigt, och detta kan utskottet hålla med om. Barnets rättigheter ska skyddas på samma sätt som andra mänskliga rättigheter, och de ska alltid beaktas när grundläggande och mänskliga rättigheter diskuteras. Barn blir lätt utsatta för multipel diskriminering exempelvis på grund av funktionsnedsättning, invandrarbakgrund eller minoritetsbakgrund, eftersom åldern redan i sig lätt gör dem till offer för diskriminering. Utskottet vill också uppmärksamma den nära kopplingen mellan barnets rättigheter och ESK-rättigheterna.

Konsekvent politik för de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna

Finlands åtgärder för de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna måste vara konsekventa och långsiktiga internationellt, nationellt och inom ramen för EU, menar utskottet. Detta kan stärka trovärdighet inom dessa områden. Läget i vårt land är i en internationell jämförelse relativt gott i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Ändå är statsrådets strategier för att stärka strukturerna och öka samordningen när det gäller dessa rättigheter motiverade.

Utskottet stöder statsrådets mål att ta fram en nationell handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter till stöd för människorättsredogörelsen och att etablera arbetet inom statsrådets nätverk av kontaktpersoner för grundläggande och mänskliga rättigheter. Samtidigt måste uppgifterna och arbetsfördelningen ses över för de viktigaste aktörerna på området så att eventuellt dubbelarbete kan undvikas och tidigare oåtgärdade problem åtgärdas. Enligt redogörelsen ska de centrala nationella aktörerna inom grundläggande och mänskliga rättigheter ha tillräckliga resurser och detta måste vara en av de

viktigaste utgångspunkterna för reformarbetet. Utskottet vill också understryka hur viktigt det är att nyttiggöra expertisen inom våra aktiva föreningar och organisationer.

Enligt redogörelsen är utvärderingen av effekterna av de grundläggande och mänskliga rättigheterna en viktig del av den statliga och kommunala beslutsberedningen, vilket utskottet håller med om. Därför måste strukturerna för dessa rättigheter stärkas också på lokal och regional nivå. Utbildning i de mänskliga rättigheterna för alla myndigheter, beslutsfattare och även domstolar ska stödja ökade kunskaper om de grundläggande fri- och rättigheterna. Utbildningen ska gälla vad rättigheterna och principerna inbegriper, hur förpliktande de är plus deras nationella och internationella tillämpningspraxis. Dessutom måste människorätsfrågor och människorättskunskap samt kunskap om de grundläggande fri- och rättigheterna integreras bättre i undervisningen, utbildningen på olika stadier och läroplanerna.

Också på EU-nivå bör tillståndet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna stärkas. Utskottet instämmer i att EU:s byrå för grundläggande rättigheter bör få en mer framträdande roll och anser att unionen bör få starkare instrument också när det gäller att ingripa i pro-

blem med de grundläggande och mänskliga rättigheterna på medlemsstatsnivå, såsom den grova diskrimineringen av romer i vissa EU-medlemsländer.

Avslutningsvis vill utskottet fästa uppmärksamhet vid att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna inte är oföränderliga. I redogörelsen nämns till exempel förhållandet mellan yttrandefrihet och hatpropaganda, främjande av jämlikhet för sexuella minoriteter och könsminoriteter, rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och ESK-rättigheternas innehåll som områden där det sker en utveckling. Utskottet finner att kapitlet om de grundläggande och mänskliga rättigheternas dynamiska natur är bland de bästa i redogörelsen, om man tar klarheten i målsättningen som måttstock. Det är viktigt med en konstruktiv debatt om rättigheternas innehåll och betydelse och olika rättigheters gränssnitt även i fortsättningen.

Ställningstagande

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår

att utrikesutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 20 januari 2015

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Tarja Filatov /sd
vordf. Anne-Mari Virolainen /saml
medl. Anna Kontula /vänst
Laila Koskela /cent
Jari Lindström /saf
Eeva-Maria Maijala /cent
Lea Mäkipää /saf
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd

Elisabeth Naucélér /sv
Mikael Palola /saml
Terhi Peltokorpi /cent
Kristiina Salonen /sd
Eero Suutari /saml
Katja Taimela /sd
Jani Toivola /gröna
Maria Tolppanen /saf.

Sekreterare var

utskottsråd Anna Sorto.